

**АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ:
ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО ЗАХИСТУ
НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Гришов В. В., викладач

Тернопільський національний економічний університет

Статтю присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад і розробці практичних рекомендацій з формування системи і механізмів антикризового фінансового управління сталим розвитком вітчизняних підприємств аграрної сфери. Автором визначено головні критерії результативності потенціалу антикризового фінансового управління, що формує принципи та методи фінансового захисту на аграрних підприємствах. Запропоновано методи формування фінансового каркасу формування умов розвитку підприємств аграрної сфери.

Ключові слова: фінансовий захист, аграрні підприємства, фінансове управління, фінансові ресурси, антикризове фінансове управління

Постановка проблеми. Зарубіжна концепція фінансового антикризового управління одержала широке розповсюдження як на рівні управління національним господарством, так в сфері нівелювання наслідків фінансових криз на рівні окремого підприємства або галузі. Систематизація поглядів представників теорій фінансового антикризового управління показала, що серед фундаментальних елементів такого механізму науковці виділяють управління обсягом і структурою капіталу, управління фінансовими і грошовими потоками, використання механізмів хеджування діяльності, диференціації фондового портфелю, фінансове планування та бюджетування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження сутності, складу і принципів взаємодії елементів фінансових відносин в аграрній сфері викладені в сучасних концепціях антикризового фінансового управління. Видатний вклад у розвиток теорії антикризового управління зробили П.Т. Саблук, М.Й. Малік, І.Ю. Гришова, О.О. Красноручський, В.В. Лагодієнко, В.І. Мацибора, Митяй О.В., Ю.А. Полтавський, І.О.Крюкова, А.М. Стельмащук, Т.С.Шабатура, І.Б. Хома та інші вчені.[1-7]

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення пріоритетних завдань формування системи фінансового антикризового управління та механізмів його фінансового захисту на підприємствах аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ретроспективний аналіз наукової літератури, присвяченої визначенню сутності категорії «антикризове управління»[1-5] дозволяє обґрунтувати основні методичні підходи і концепції, що пояснюють і розкривають її принциповий зміст стосовно фінансового забезпечення аграрної сфери національної економіки. Зміст антикризового фінансового управління підприємств аграрної сфери визначається як сукупність заходів організаційного, економічного, управлінського і регулюючого характеру, спрямованих на максимальну реалізацію потенціалу антикризового управління в умовах впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища в коротко- і довгостроковій перспективі з метою реалізації фінансового потенціалу підприємства та досягнення стратегічних цілей його розвитку.

Потенціал антикризового фінансового управління підприємств аграрної сферою розглядається з точки зору найважливішої характеристики сучасного фінансового менеджменту, що має будуватись на принципах економічної доцільності та зберігання фінансових інтересів власників аграрної бізнесу незалежно від впливу негативних наслідків фінансової кризи зовнішнього і внутрішнього походження, який забезпечується шляхом реалізації заходів системи антикризового фінансового управління. Головним критерієм результативності потенціалу антикризового фінансового управління є досягнення фінансової стійкості, синхронізації фінансових потоків за обсягом та у часі, мінімізація фінансових ризиків та стійке нарощення ринкової вартості бізнесу.

Генеральною метою антикризового фінансового управління підприємствами аграрної сфери є стабілізація їх розвитку, підвищення ступеня адаптованості до внутрішніх і зовнішніх загроз, нарощування потенціалу мінімізації втрат і нівелювання негативних наслідків кризових явищ в довгостроковій перспективі з одночасним вирішенням проблеми продовольчої безпеки шляхом реалізації потенціалу антикризового управління галузі. Система антикризового фінансового управління аграрних підприємств має носити комплексний характер і забезпечувати ефективне вирішення багатоаспектних фінансово-економічних проблем.

Узагальнюючи визначено стратегічні пріоритети і комплекс заходів і напрямів реалізації стратегії антикризового фінансового управління розвитку підприємств аграрної сфери (рис.1).

Базові критерії, що створюють фінансовий каркас умов для розвитку вітчизняної аграрної сфери, формуються у площині інвестиційно-фінансової складової інноваційного розвитку і включають:

1) максимізацію величини фінансових потоків, спрямованих у сферу інноваційних галузі;

2) збалансування обсягів внутрішніх і зовнішніх фінансових потоків, об'єктом розміщення і трансформації яких виступає інноваційна діяльність;

3) підвищення рівня інноваційної активності підприємств галузі до 30% (в перспективі 2020-2025р. - до 50%);

4) підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних харчових продуктів та збільшення експортного потенціалу як основи максимізації зовнішніх фінансових потоків галузі;

5) нарощування ринкової вартості підприємств як об'єктів купівлі-продажу на ринку;

6) зростання експортного потенціалу галузі. [7]

Проте, в більшості випадків, науковці чітко поділяють антикризове управління та систему фінансового захисту, аргументуючи це тим, що система фінансового захисту інтересів власників аграрного бізнесу повинна бути перманентною та зміщувати в себе постійний моніторинг фінансового стану, експрес-діагностику цільових показників тощо, в той час як антикризове управління повинне нейтралізувати кризові явища, що спричиняють негативні фінансові наслідки та загрожують нормальному функціонуванню підприємства. На наш погляд, в сучасних умовах трансформації галузі та вітчизняної аграрної економіки, ці дві стратегії повинні комплексно поєднуватись та доповнювати одна одну за функціональними ознаками.

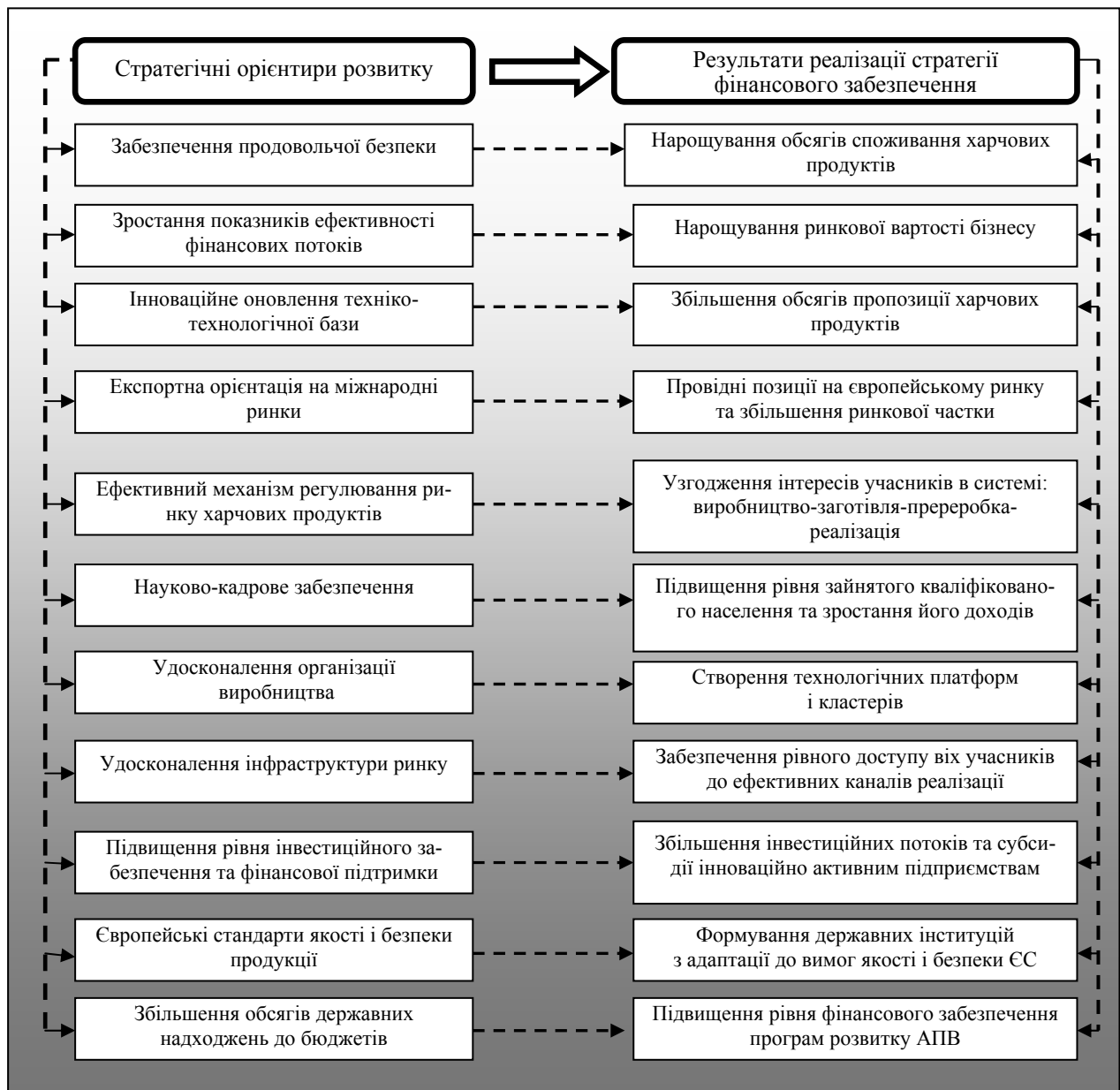

Рис. 1. Стратегічні орієнтири і результати реалізації стратегії фінансового розвитку підприємств аграрної сфери [1-7]

Ключова роль у створення сприятливих передумов і зменшення можливості виникнення ризиків зовнішнього середовища функціонування підприємств аграрної сфери мають належить економічних інструментам антикризового державного регулювання. Стратегічними економічними імперативами регулювання антикризових механізмів аграрних підприємств з боку державних органів всіх рівнів мають стати:

- субсидування частини витрат підприємств аграрної сфери, які проводять послідовну політику технічного переоснащення і технологічне переозброєння галузі в контексті переходу галузі на інноваційну модель розвитку;
- повне фінансування державних програм зі стимулювання виробництва екологічно чистої сільськогосподарської сировини
- лібералізація імпорту високотехнологічного обладнання і інноваційних технологій, які не мають аналогів у вітчизняній промисловості;

- збільшення обсягів фінансування науково-дослідних організацій, що функціонують в галузі харчової промисловості;
- фінансування створення системи інноваційних центрів, технопарків, науково-технологічних структур;
- використання механізму державного гарантування ризиків вітчизняних і зарубіжних фінансових установ, що здійснюють кредитування інноваційних проектів розвитку вітчизняної аграрної сфери ;
- гармонізація системи стандартів якості і системи контролю за безпекою сільськогосподарських продуктів у відповідності європейськими та міжнародними вимогами;
- скорочення ставок оподаткування прибутків підприємства на частину витрат, що спрямовується на інноваційне технологічне переоснащення виробництва;
- стимулювання розвитку продуктів аграрного виробництва ;
- реалізація політики імпортозаміщення на вітчизняному ринку шляхом перегляду квот СОТ, обґрунтування обсягів квотування європейських продуктів аграрного виробництва;
- розробка нетарифних методів захисту внутрішнього ринку від конкуренції з боку іноземних виробників.

З науково-методологічних та практичних позицій впливу факторів зовнішнього середовища на здатність попередити виникнення фінансових криз в галузі та погасити їх негативні явища, механізм антикризового фінансового управління підприємств аграрної сфери має властивості циклічної самопідтримки, адаптації до зовнішніх і внутрішніх загроз.

Характер кризових явищ в сучасному аграрному виробництві та виникнення фінансових ризиків окреслює контури основних напрямів формування фінансового захисту для підприємств аграрної сфери:

Найбільш поширеними кризами, що мають місце в системі аграрного виробництва визначають:

- кризу діяльності, які пов'язані із обмеженням доступу до ресурсів;
- фінансову кризу, пов'язану із неефективним використанням капіталу підприємствами галузі;
- кризу реалізації готової продукції, яка зумовлюється невідповідністю якісних параметрів і асортиментного складу продуктів харчування попиту споживачів;
- кризу організаційної структури управління, яка пов'язана із організаційно-правовим статусом господарювання, відносинами власності і ієрархії управління;
- кризу платоспроможності, зумовлену невідповідністю вхідних і вихідних грошових потоків підприємства (галузі).

Доповнюючи розробки авторів, вважаємо доцільними в контексті сучасних реалій розвитку вітчизняної галузі аграрного виробництва додати такі види криз, що потребують розробки дієвих механізмів фінансового забезпечення :

– криза конкурентного середовища, яка об'єктивно загострюється в результаті відкритого доступу на національний ринок продуктів продукції європейських і світових виробників;

– криза сировинного забезпечення, пов'язана із сезонним характером і нестабільною тенденцією виробництва сільськогосподарської продукції, невідповідністю її якісних параметрів системі європейських стандартів і нормативів;

– криза інноваційних можливостей, зумовлена обмеженістю обсягу інвестиційних потоків, спрямованих на інноваційну діяльність, і низьким рівнем інноваційної активності підприємств харчової промисловості;

– кризу стратегічного управління, яка в більшості підприємств галузі проявляється у відсутності програм і планів розвитку на довгострокову перспективу, а також низькою компетентністю кадрів стратегічного менеджменту;

– кризу світового економічного простору, яка характеризується властивістю швидкого виходу за межі національних кордонів та призводить до порушення стабільності функціонування всіх економік світового господарства в розрізі їх ключових галузей і секторів.

Висновки. Концептуально механізм антикризового фінансового управління визначається чіткою структурою і набором складових елементів з чітким поліцентричним фокусом і розподілом повноважень кожного його інституціонального рівня. Рівень формування макроекономічних передумов антикризового фінансового управління формує каркас ефективної і швидкої адаптації галузі до фінансових криз, що мають зовнішній характер походження. Набір складових внутрішньої дії визначає потенційну спроможність фінансового механізму здійснювати захист і реалізовувати потенціал антикризового управління на рівні окремих підприємств аграрного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Алексеев І.В. Моделювання системи управління фінансовими потоками реального сектору економіки в умовах встановлення контролю над величиною «хаосності» ринку: монографія / І.В. Алексеев, І.Б. Хома. – Розділ 1. – С. 9-33 // Математичні моделі регулювання фінансових потоків / П.П. Костробій, І.В. Алексеев, І.Б. Хома, Б.В. Гнатів, І.І. Кавалець, В.І. Алексеев. – Львів: Видавництво «Растр – 7», 2012. – 134 с.

2. Гришова І.Ю., Економічна стійкість як індикатор ефективності системи економічного захисту та безпеки підприємств. Стан та проблеми розвитку національної економіки в умовах перманентних кризових явищ. Колективна монографія / І.Ю. Гришова, О.А. Хлистунов / за ред. д.е.н, професора Непочатенко О.О.. – Умань: Видавець «Сочинський», 2015. – С.171-178.

3. Гришова І.Ю. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва / І.Ю. Гришова, О.В. Митяй, В.В. Кужель // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 10(172). - С.169-172.

4. Митяй О.В. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва / І.Ю. Гришова, О.В. Митяй, В.В. Кужель // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 10(172). - С.169-172.

5. Дем'яненко М.Я. Теоретико-методологічні аспекти розвитку Теоретико-методологічні аспекти розвитку концепції фінансово-економічного захисту підприємств в аграрній сфері / М.Я. Дем'яненко // Ukraine – EU. Modern technology, business and law : collection of international scientific papers : in 2 parts. Part 1. Modern priorities of economics,

management and social development. Environmental protection collection – Chernihiv : CNUT, 2015. –р. 107-110.

6. Shabatura T. Financial mechanism of economic security company / T. Shabatura, I. Grishova, A. Galitsky, S. Stoyanova- Koval, V. Zamlynsky, M. Shcherbata, T. Butenko // The collection includes material reports 3rd International Scientific and Practical Conference "Science and Society" held SCIEURO in London 20-21 March 2013. – p. 160-180

7. Крюкова І.О. Антикризове управління як основа забезпечення фінансової безпеки переробних підприємств. – Зб. наук. праць ПДАТУ, (Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 40-річчю заснування Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів «Економіка, бізнес і фінанси: стан та перспективи розвитку» (23-24 жовтня). / За ред. проф. М.І. Бахмата. Подільський державний аграрно-технічний університет, Кам'янець-Подільський: «ТОВ «Друк-Сервіс». - 2012. – Вип. 20. Т. 2. - С. 479-482.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х. З.

УДК 338.45

ЕКСПЕРТНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ У ВИРІШЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ КОНФЛІКТІВ ПІДПРИЄМСТВ

Давидюк О.О. , здобувач

Чернігівський національний технологічний університет

В статті досліджено доцільність удосконалення експертних методів у вирішенні економічних конфліктів, за якими опитуванню підлягали б найкомпетентніші особи у досліджуваній проблематиці, виявлено шляхи подальших досліджень, що дадуть можливість оцінювати ефективність роботи всього молокопродуктового підкомплексу.

Ключові слова: економічні конфлікти, молокопереробні підприємства, метод «Дельфі», матриця переваг, коефіцієнт конкордації.

Постановка проблеми. Для ефективного функціонування підприємств молокопродуктового підкомплексу та удосконалення економічних взаємовідносин в процесі вирішення економічних конфліктів у ланцюзі «виробництво - переробка - споживання» актуальним питанням є виділення найважливіших факторів, які забезпечують ефективну роботу кожного учасника ланцюга.

Оскільки молокопереробні підприємства є інтеграторами в даній ланці, то на ефективність їх функціонування та реалізації економічних конфліктів впливають фактори з боку виробників і споживачів молочної продукції. Тому доцільним є проведення анкетного опитування молокопереробних підприємств з метою виявлення чинників, які забезпечують ефективність їх функціонування. А для отримання достовірної і систематизованої інформації найбільш доцільно застосовувати один із найпоширеніших методів експертного опитування - метод «Дельфі».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод експертного опитування «Дельфі» розроблений американськими дослідниками Т. Гордоном і О. Хелмером [1]. Взагалі експертні методи прогнозування у своїх дослідженнях використовували такі вчені, як Абаєва О.М, Гришова І.Ю., Крюкова І.О., Красноруцький О.О., Хома І.Б., Саблук П.Т., Пасхавер Б.Й., Шабатура Т.С.,